

William Mark Ormrod (1957–2020)

William Mark Ormrod urodził się 1 listopada 1957 roku w Neath w Południowej Walii. Był najstarszym synem Davida, miejscowego zegarmistrza, oraz Margaret (z domu Billings), gospodyni domowej. Miał dwóch braci, Nicholasa i Jonathana. Edukację rozpoczął w męskim gimnazjum (*grammar school*) w rodzinnym Neath, a następnie kształcił się w King's College w Londynie, gdzie w 1979 roku ukończył studia na kierunku historia. Pracę doktorską pt. *Edward III's government of England, c. 1346–1356* napisał na Uniwersytecie Oksfordzkim (Worcester College) i obronił ją w 1984 roku.

Promotorem dysertacji był James Campbell (1935–2016), specjalizujący się w historii Anglii doby anglosaskiej¹. Mimo znacznych różnic pomiędzy uczniem, interesującym się okresem późnośredniowiecznym, a mistrzem, który w swoich badaniach skupiał się na wczesnym średniowieczu, J. Campbell wywarł przemożny wpływ na W. M. Ormroda. Zaszczepił w nim bowiem zainteresowanie problematyką funkcjonowania administracji państwowej i sprawami społeczno-gospodarczymi². Zbieżność tematyczną z promotorem widać w początkowym okresie twórczości W. M. Ormroda. Jego pierwszymi publikacjami w dorobku naukowym, już po obronie doktoratu, były redakcje tomów zbiorowych pod tytułem *England in the Thirteenth Century* oraz *England in the Fourteenth Century*, które powstały jako owoc konferencji Harlaxton Medieval Symposiums, organizowanych w latach 1984 i 1985³. W drugim tomie ogłosił artykuł, obrazujący zdolność Edwarda III i jego administracji, zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym, do radzenia sobie z epidemią "czarnej śmierci" w latach 1348–1349⁴. We wskazanym okresie przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych jego zainteresowania naukowe skupiały się wokół funkcjonowania

¹ Por. np. J. Campbell, *The Anglo-Saxon State*, London 2000.

² Co jest również widoczne w studiach, które W. M. Ormrod zadeedykował swojemu mistrzowi w pracy pamiątkowej: W. M. Ormrod, *The English State and the Plantagenet Empire, 1259–1360: A Fiscal Perspective*, w: *The Medieval State: Essays Presented to James Campbell*, red. J. R. Maddicott, D. M. Palliser, London 2000, s. 197–214.

³ *England in the Thirteenth Century: Proceedings of the 1984 Harlaxton Symposium*, red. W. M. Ormrod, Woodbridge 1985; *England in the Fourteenth Century: Proceedings of the 1985 Harlaxton Symposium*, red. tenże, Woodbridge 1986.

⁴ Tenże, *The English Government and the Black Death of 1348–49*, w: *England in the Fourteenth Century* (jak w przyp. 3), s. 175–188.

państwa angielskiego za panowania Edwarda III (1327–1377), ze szczególnym naciskiem na tzw. *the fiscal state*, czyli administrację fiskalną i aparat biurokratyczny⁵.

Co warto podkreślić, rozważania W. M. Ormroda na temat technicznych obszarów zarządzania późnośredniowieczną angielską maszyną państwową miały również odcień antropologiczny. Jedną z głównych idei, którą kierował się w całej karierze naukowej, było przekonanie, że za złożoność procesów społecznych, ekonomicznych i politycznych odpowiadają ludzie realizujący własne, określone cele, wchodzący w spory z innymi uczestnikami wydarzeń. Dlatego też starał się naświetlać pozyskiwane dane ze źródeł normatywnych w jak najszerszym kontekście społeczno-politycznym⁶.

Nim w latach 1987–1990 otrzymał prestiżowe stypendium podoktorskie British Academy w Cambridge, pracował na niepełnych etatach na uniwersytetach w Sheffield i Evansville (British Campus) oraz w Queen's University w Belfaście. Ten etap kariery naukowej, początkowo niestały, naznaczony tymczasowością zatrudnienia, znacząco wpłynął na postawę W. M. Ormroda względem swoich uczniów. Starał się później wdrażać ich w realizowane projekty badawcze, zapewniając nie tylko uposażenie finansowe, ale i dalsze perspektywy rozwoju naukowego⁷. Dlatego też nie zaskakuje, że jego seminarium doktorskie cieszyło się ogromną popularnością, a w latach 1997–2020 wypromował aż dwudziestu ośmiu doktorów, spośród których znaczna część znalazła zatrudnienie na uniwersytetach w Wielkiej Brytanii (np. Helen Killick – University of Oxford, Gwilym Dodd – University of Nottingham, Helen Lacey – University of Oxford), USA (Anna Maria Duch – Columbia State Community College) czy Portugalii (Antonio Castro Henriques – Universidade do Porto)⁸.

Momentem przełomowym w życiu W. M. Ormroda był rok 1990, w którym został zatrudniony jako wykładowca na Uniwersytecie w Yorku. Związał się z tym ośrodkiem aż do momentu przejścia na emeryturę, spowodowaną problemami zdrowotnymi, w 2017 roku. W. M. Ormrod sprawował szereg funkcji na uczelni i zasiadał w uznanych gremiach naukowych. W 1995 roku został awansowany na stopień profesora historii średniowiecza. W latach 1998–2001 oraz 2002–2003 był dyrektorem Centrum Studiów Średniowiecznych (Centre for Medieval Studies). W latach 2001 oraz 2003–2007 sprawował funkcję kierownika Wydziału Historii (Department of History), a w latach 2009–2017 dziekana Wydziału Sztuk i Humanistyki (Faculty of

⁵ Por. np. tenże, *The Procolla Rolls and English Government Finance, 1353–64*, *English Historical Review* 102, 1987, s. 622–632; tenże, *The English Crown and the Customs, 1349–63*, *Economic History Review* 40, 1987, nr 2, s. 27–40; tenże, *An Experiment in Taxation: The English Parish Subsidy of 1371*, *Speculum* 63, 1988, s. 59–82.

⁶ Por. np. tenże, *Political Theory in Practice: The Forced Loan on English Overseas Trade of 1317–18*, *Historical Research* 64, 1991, s. 204–215.

⁷ S. R. Jones, *Professor W. Mark Ormrod: A Personal Appreciation*, w: *Monarchy, State and Political Culture in Late Medieval England: Essays in Honour of W. Mark Ormrod*, red. G. Dodd, C. Taylor, York–Woodbridge 2020, s. xv.

⁸ Zob. *List of PhD Supervisees*, w: *Monarchy, State and Political Culture* (jak w przyp. 7), s. 210–212.

Arts and Humanities). Ponadto był powiernikiem (*trustee*) w Richard III and Yorkist History Trust, członkiem Comitato Scientifico of the Datini Institute (Prato), a także Royal Historical Society oraz Pipe Roll Society, pełniąc obowiązki kanclerza w obu instytucjach. Sprawował również funkcje członka redakcji w czasopiśmie „Yorkshire Archaeological Press”, redaktora naczelnego w wydawnictwie York Medieval Press oraz współredaktora serii „Fourteenth-Century England” publikowanej w wydawnictwie Boydell & Brewer.

Działal aktywnie na rzecz rozwoju kształcenia uniwersyteckiego oraz promocji miasta York i jego historii. W 2013 roku odegrał kluczową rolę w stworzeniu centrum szkolenia doktorantów (Centre for Doctoral Training) – jednego z siedmiu działających na terenie Wielkiej Brytanii. Pozyskał środki zewnętrzne, które umożliwiły jego działanie, i nawiązał współpracę w ramach umowy partnerskiej (Doctoral Training Partnerships) z uniwersytetami w Leeds i Sheffield, tworzącymi odąd konsorcjum uniwersyteckie White Rose College for the Arts and Humanities. Ponadto W. M. Ormrod od 2011 roku aktywnie wspierał funkcjonowanie corocznego wydarzenia kulturalnego „York Festival of Ideas” oraz kampanię na rzecz ponownego pochówku w Yorkshire króla Ryszarda III (1483–1485), którego szczątki odnaleziono w 2013 roku w Leicester⁹.

Na krótko przed przenosinami na Uniwersytet w Yorku, otrzymał zlecenie z wydawnictwa Yale University Press napisania biografii Edwarda III, na co miało zapewne wpływ opublikowanie kilku artykułów oraz książki na temat tego władcy, które przyczyniły się do ukształtowania renomy wówczas młodego badacza¹⁰. W świecie anglosaskim możliwość publikacji w serii „Yale British Monarchs” jest niezwykle prestiżowym wyróżnieniem. Książki, które ukazują się w serii, są bowiem pisane przez uznanych czołowych ekspertów w swoim temacie oraz cieszą się sławą najbardziej renomowanych i wzorcowych biografii władców Anglii. Można zatem stwierdzić, że wydawcy rozpoznali talent badawczy W. M. Ormroda i powierzyli mu niezwykle ważne zadanie, nie tylko z punktu widzenia naukowego, ale i społecznego. Z jednej strony postać Edwarda III pozostaje w cieniu innych średniowiecznych władców, takich jak Ryszard Lwie Serce (1189–1199) czy Henryk V Lancaster (1413–1421), z drugiej cieszy się sławą w świecie kultury popularnej, gdyż przywołuje takie obrazy jak wojna stuletnia, bitwa pod Crécy (1346) czy Czarny Księż¹¹. Badacz musiał się ponadto zmierzyć z ogromnym zasobem źródeł, których znaczna część nie była wcześniej ani publikowana, ani wykorzystywana przez innych historyków. Warto tu wspomnieć, że prace nad stworzeniem wyczerpującej akademickiej

⁹ Ryszard III został ostatecznie ponownie pochowany w katedrze w Leicester 27 marca 2015 roku, <https://web.archive.org/web/20150324213520/http://kingrichardinleicester.com/topics/reburial/time-table/> (dostęp: 14.09.2021).

¹⁰ Zob. np. W. M. Ormrod, *The Personal Religion of Edward III*, *Speculum* 64, 1989, s. 849–877; tenże, *The Reign of Edward III: Crown and Political Society in England, 1327–1377*, London–New Haven 1990 (wznowienia: 2000, 2005).

¹¹ Edward Woodstock (1330–1376), syn Edwarda III, następca tronu, wybitny dowódca wojskowy, zwycięzca spod Poitiers (1356) i ojciec króla Ryszarda II (panował w latach 1377–1399).

monografii Edwarda III były już wcześniej prowadzone przez Alexandra R. Myersa (1912–1980) oraz Johna Le Patourela (1909–1981), ale żaden z nich nie podołał zadaniu i nigdy nie ukończył dzieła.

W. M. Ormrod starannie przygotowywał się do napisania wyczerpującej biografii władcy, wcześniej publikując szereg artykułów poruszających tematy szczegółowe związane z okresem panowania i postacią Edwarda III. Wskazać można na zainteresowanie autora życiem dworskim¹² oraz rodzinnym władcy¹³, a zwłaszcza jego romansem z Alice Peerrers¹⁴. Na potrzeby uzupełnienia i poszerzenia kwerendy W. M. Ormrod pozyskał grant badawczy Leverhulme Trust na lata 2007–2010 na temat „Edward III: A Biographical History of Edward III of England (1327–1377)”. Otrzymane środki pozwoliły na dokończenie trwających prawie 21 lat prac nad książką, która ukazała się ostatecznie w 2011 roku, jako liczące ponad 750 stron *opus magnum* W. M. Ormroda, pod tytułem *Edward III*¹⁵.

W swoim dziele angielski historyk przedstawił Edwarda III jako jednego z najwybitniejszych władców Anglii, który miał głębokie przekonanie, że jego obowiązkiem jest odbudowanie nadszarpniętego w czasie rządów jego ojca i matki prestiżu Królestwa. Czynił to poprzez tworzenie skutecznej siatki dyplomatycznej, reformy administracyjne i skarbowe oraz liczne kampanie wojskowe, dzięki którym zdobył sobie status króla-wojownika. W. M. Ormrod zilustrował również szeroko tło społeczno-kulturowe i kulturę polityczną późnośredniowiecznej Anglii, wskazując m.in. na kształtujące się poczucie angielskiej świadomości narodowej oraz więzi między monarchą a poddanymi. Praca spotkała się z ciepłym przyjęciem środowiska akademickiego¹⁶. Dostrzeżono ważkość przedsięwzięcia i trud włożony w przygotowanie monografii Edwarda III; jak zauważył jeden z recenzentów, w całej książce można znaleźć niewiele stron, na których nie byłoby odwołań do niepublikowanych materiałów archiwalnych¹⁷.

Jednakże po przeprowadzce do Yorku w 1990 roku W. M. Ormrod pracował nie tylko nad dziełem swojego życia. Stopniowo poszerzał pola zainteresowań badawczych, obejmujące problematykę szeroko rozumianego życia politycznego późnośredniowiecznego Królestwa Anglii. Efektem pracy naukowej jest imponujący dorobek

¹² Tutaj zwłaszcza prace na temat ustanowienia Orderu oraz Zakonu Podwiązki, zob. W. M. Ormrod, *For Arthur and St George: Edward III, Windsor Castle and the Order of the Garter*, w: *St George's Chapel Windsor in the Fourteenth Century*, red. N. Saul, Woodbridge 2005, s. 13–34.

¹³ W. M. Ormrod, *The Royal Nursery: A Household for the Children of Edward III*, *English Historical Review* 120, 2005, s. 398–415.

¹⁴ Tenże, *Who was Alice Perrers?*, *Chaucer Review* 40, 2006, s. 219–229; tenże, *The Trials of Alice Perrers*, *Speculum* 83, 2008, s. 366–396.

¹⁵ Tenże, *Edward III*, New Haven–London 2011.

¹⁶ Zob. Ch. Given-Wilson, *Edward III*, by W. Mark Ormrod *Edward III* (New Haven, CT: Yale U. P., 2011; pp. xxv+721. £30), *The English Historical Review* 127 (526), 2012, s. 694–696; C. Farris, *Review: Edward III by W. M. Ormrod*, *Royal Studies Journal*, 2, 2015, nr 2, s. 58–60.

¹⁷ Por. C. Farris, *Review* (jak w przyp. 16), s. 60: „In this respect, especially, it is an outstanding example of its genre. Ormrod's archival knowledge is exemplary – barely a page goes by without reference to an unprinted manuscript”.

autora *Edwarda III*. Od roku 1990 do 2021 opublikował on 104 prace, nie licząc recenzji, na które składają się książki (w tym jedna wydana pośmiertnie¹⁸), redakcje tomów zbiorowych, rozdziały w monografiach oraz artykuły w czasopismach naukowych. Kluczowe osie badawcze podejmowane przez historyka można podzielić na kilka głównych kategorii.

Bez wątpienia dominującym obszarem w twórczości W. M. Ormroda na przestrzeni całej jego aktywności naukowej była administracja i polityka fiskalna angielskiej Korony w okresie późnego średniowiecza. W jego dorobku znajdują się zatem prace poświęcone reformom skarbowym Edwarda I¹⁹, obciążeniom fiskalnym w wiekach XIII–XV w Królestwie Anglii²⁰ czy polityce ekonomicznej Ryszarda II²¹ i podatkowej Henryka V²². Podejmował również zagadnienia źródłoznawcze związane z opracowywaniem i wykorzystywaniem źródeł normatywnych w analizie tzw. *the fiscal state*, a szerzej w wyjaśnianiu procesów z zakresu historii politycznej²³ i społeczno-gospodarczej²⁴.

Wskazane kwestie w pracach W. M. Ormroda często bezpośrednio wiązały się z kształtowaniem się angielskiego parlamentaryzmu, rozwojem organów państwowych oraz szeroko rozumianą kulturą polityczną późnego średniowiecza w Królestwie Anglii. W tym kontekście warto przywołać dwa przykłady. Pierwszy to artykuł pt. *Government by Commission: The Continual Council of 1386 and the English Royal Administration*²⁵. Autor analizuje w nim rolę nadzwyczajnej komisji powołanej na „wspañiałym parlamencie” w 1386 roku w celu zbadania i zreformowania administracji królewskiej. Wskazuje, że działania członków komisji (tzw. Lordów Apelantów), takie jak np. domaganie się dymisji królewskich zwolenników czy próba kontroli prywatnych finansów króla, rzutowały na całość panowania Ryszarda II. Wywołały bowiem jego gwałtowną reakcję, która doprowadziła do upadku autorytetu władcy, a ostatecznie do detronizacji w 1399 roku. Ponadto, co autor podkreśla, choć

¹⁸ W. M. Ormrod, *Winner and Waster and its Contexts: Chivalry, Law and Economics in Fourteenth-Century England*, Woodbridge 2021.

¹⁹ Tenże, *State-Building and State Finance in the Reign of Edward I*, w: *England in the Thirteenth Century* (jak w przyp. 3), s. 15–35.

²⁰ Tenże, *Poverty and Privilege: The Fiscal Burden in England (XIIIth–XVth centuries)*, w: *La Fiscalità Nell'Economia Europea Secc. XIII–XVIII*, red. S. Cavaciocchi, t. 2, Prato 2008, s. 637–656.

²¹ W. M. Ormrod, *Finance and Trade Under Richard II*, w: *Richard II: The Art of Kingship*, red. A. Goodman, J. L. Gillespie, Oxford 1999, s. 155–186.

²² W. M. Ormrod, *Henry V and the English Taxpayer*, w: *Henry V: New Interpretations*, red. G. Dodd, York 2013, s. 187–216.

²³ W. M. Ormrod, *The New Political History: Recent Trends in the Historiography of Later Medieval England*, w: *New Approaches to the History of Late Medieval and Early Modern Europe: Selected Proceedings of Two International Conferences at the Royal Danish Academy of Sciences and Letters in Copenhagen in 1997 and 1999*, red. T. Dahlerup, P. Ingesman, Copenhagen 2009, s. 37–59.

²⁴ W. M. Ormrod, *Government Records: Fiscality, Archives and the Economic Historian*, w: *Dove va la Storia Economica? / Where is Economic History Going? Methods and Prospects from the 13th to the 18th Centuries*, red. F. Ammannati, Prato 2011, s. 197–224.

²⁵ W. M. Ormrod, *Government by Commission: The Continual Council of 1386 and the English Royal Administration*, *Peritia* 10, 1996, s. 303–321.

komisja sprawowała władzę tylko przez rok, to jej prace miały trwały wpływ na rozwój organów administracyjnych Korony. Drugim przykładem jest artykuł *Parliament, Political Economy and State Formation in Later Medieval England*, traktujący o formowaniu się nowoczesnych, w sensie zburokratyzowanych i zinstytucjonalizowanych, państw²⁶. W. M. Ormrod zwraca w nim uwagę, że pojawienie się w późnym średniowieczu instytucji przedstawicielskich, takich jak angielski parlament, miało kluczowe znaczenie dla ukonstytuowania się opartego na solidnych fundamentach dialogu politycznego między władcą a rządzonymi. Dzięki temu takie kwestie, jak obciążenia fiskalne, handel wewnętrzny i zewnętrzny czy regulacja pracy, która sama w sobie była „wielkim krokiem naprzód zarówno w zakresie kompetencji państwa, jaki społecznego zrozumienia jego zdolności do radzenia sobie z problemami gospodarczymi”, stały się przedmiotem negocjacji na linii Korona – poddani, a nie tylko narzuconym odgórnie dyktatem²⁷.

Tematyka angielskiego parlamentaryzmu zajmuje więc bardzo ważne miejsce w dorobku W. M. Ormroda. Sławę przyniosły mu badania nad oficjalnymi protokołami posiedzeń parlamentu (*Rolls of Parliament*), gdzie gromadzono wszelkie przejawy aktywności politycznej organu, tj. petycje i odpowiedzi na nie, projekty ustaw itp.²⁸ Co warto podkreślić, twórczość na tym polu cieszy się wyjątkową estymą w świecie anglosaskiej nauki, co wyraża opinia jednego z jego uczniów: „badania Ormroda odegrały kluczową rolę w napędzaniu odnowienia angielskich studiów nad późnośredniowiecznym parlamentaryzmem w ciągu ostatnich dwóch dekad”²⁹.

W. M. Ormrod w swoich pracach dostrzegał również, że w późnośredniowiecznej Anglii często dochodziło do wystąpień przeciwko władcy. Można dostrzec, że historyka interesowały zwłaszcza dwa bunty: rebelia chłopska w 1381 roku oraz bunt Ryszarda Scrope’a, arcybiskupa Yorku, w 1405 roku. W przypadku pierwszej kwestii poruszył m.in. takie tematy, jak kształtowanie wizerunku Joanny z Kentu, matki króla Ryszarda II, w przekazach o jej spotkaniu z rebeliantami w Londynie w 1381 roku, a także postępującej niewydolności administracji państwowej od oko-

²⁶ Tenże, *Parliament, Political Economy and State Formation in Later Medieval England*, w: *Power and Persuasion: Essays on the Art of State Building in Honour of W. P. Blockmans*, red. P. Hoppenbrouwers, A. Janse, R. Stein, Turnhout 2010, s. 123–139.

²⁷ Tamże, s. 130: „a great leap-forward both in the competence of the state and in public understandings of its ability to deal with economic problems”.

²⁸ W. M. Ormrod, *On – and off – the Record: The Rolls of Parliament, 1337–1377*, w: *Parchment and People: Parliament in the Middle Ages*, red. L. Clark, Edinburgh 2004, s. 39–56; *The Parliament Rolls of Medieval England*, red. W. M. Ormrod, P. Brand, A. Curry, C. Given-Wilson, R. Horrox, G. H. Martin, J. R.S. Phillips, Woodbridge 2005; wyd. online: <http://www.sd-editions.com/PROME/home.html>.

²⁹ G. Dodd, ‘Nother by addicions, nother by diminucions’: The Parliament of April 1414 and the Drafting of Late Medieval English Legislations, w: *Monarchy, State and Political Culture* (jak w przyp. 7), s. 118–119: „Ormrod’s research has been pivotal in driving a renaissance in late medieval English parliamentary studies over the past two decades”.

ło lat sześćdziesiątych XIV wieku³⁰. Sprawę Ryszarda Scrope'a zilustrował wyczerpująco w studiach nad przyczynami powstania w Yorkshire w 1405 roku, analizując tekst manifestu, napisanego w języku wernakularnym, który przedstawiał pretensje poddanych wobec króla Henryka IV. Ponadto umiejscowił wystąpienie w długiej tradycji sprzeciwiania się uciskowi podatkowemu w średniowiecznej Anglii³¹.

Jednym z kluczowych obszarów badawczych W. M. Ormroda od początku jego kariery akademickiej była wojna stuletnia, co nie powinno dziwić, skoro naukowo zajmował się postacią Edwarda III, który tę wojnę rozpoczął. Początkowo w kręgu zainteresowań historyka z Yorku dominowały problemy związane ze *stricte* polityczną stroną konfliktu oraz jego wpływem na angielską politykę fiskalną czy też szerzej, społeczno-gospodarczą. W artykule *England, Normandy and the Beginnings of the Hundred Years War, 1259–1360* W. M. Ormrod przedstawiał przyczyny wojny z Francją, widząc je w chęci odzyskania przez dynastię Plantagenetów dawnego Księstwa Normandii, utraconego przez Anglię na początku XIII wieku³². Wykazywał również, że reformy skarbowe Edwarda III zostały podyktowane przede wszystkim chęcią znalezienia środków na kampanie wojenne³³. Jednakże, co warto podkreślić, poza zainteresowaniem wskazanym obszarem, historyk z Yorku podejmował również tematy społeczno-kulturowe, związane z kształtowaniem się angielskiej świadomości narodowej³⁴. Wpisywał się w ramy tradycyjnej angielskiej historiografii ukazującej wojnę stuletnią jako konflikt, któremu można przypisać rolę narodowotwórczą. Sam określił ją mianem „formy narodowej krucjaty”³⁵. Według autora *Edwarda III* starcie z Francją miało się bowiem przyczynić do ukształtowania poczucia własnej tożsamości Anglików, czego szczególnym wyrazem był wzrost użycia języka angiel-

³⁰ W. M. Ormrod, *The Peasants' Revolt and the Government of England*, *Journal of British Studies* 29, 1990, s. 1–30; tenże, *In Bed with Joan of Kent: The King's Mother and the Peasants' Revolt*, w: *Medieval Women: Texts and Contexts in Late Medieval Britain. Essays for Felicity Riddy*, red. J. Wogan-Browne, R. Voaden, A. Diamond, A. Hutchison, C. M. Meale, L. Johnson, Turnhout 2000, s. 277–292.

³¹ W. M. Ormrod, *An Archbishop in Revolt: Richard Scrope and the Yorkshire Rising of 1405*, w: *Richard Scrope: Archbishop, Rebel, Martyr*, red. P. J. P. Goldberg, Donington 2007, s. 28–44; tenże, *The Rebellion of Archbishop Scrope and the Tradition of Opposition to Royal Taxation*, w: *The Reign of Henry IV: Rebellion and Survival, 1403–1413*, red. G. Dodd, D. Biggs, Woodbridge 2008, s. 162–179.

³² W. M. Ormrod, *England, Normandy and the Beginnings of the Hundred Years War, 1259–1360*, w: *England and Normandy in the Middle Ages*, red. D. Bates, A. Curry, London 1994, s. 197–213.

³³ W. M. Ormrod, *The Protecolla Rolls* (jak w przyp. 5), s. 622–632.

³⁴ Tenże, *French Residents in England at the Start of the Hundred Years War: Learning English, Speaking English and Becoming English in 1346*, w: *The French of Medieval England: Essays in Honour of Jocelyn Wogan-Browne*, red. T. Fenster, C. P. Collette, Woodbridge 2017, s. 190–205; tenże, *Memory, Genealogy and Nationality in Plantagenet England: The Plugenet and Walerand Estates, 1265–1368*, w: *Fourteenth Century England XI*, red. D. Green, C. Given-Wilson, Woodbridge 2019, s. 77–107; W. M. Ormrod, B. Lambert, *The State and the Immigrant: Negotiating Nationalities in Later Medieval England*, w: *Migrants in Medieval England, c. 500 – c. 1500*, red. W. M. Ormrod, J. Story, E. M. Tyler, Oxford 2020, s. 298–325.

³⁵ W. M. Ormrod, *The Domestic Response to the Hundred Years War*, w: *Arms, Armies and Fortifications in the Hundred Years War*, red. A. Curry, M. Hughes, Woodbridge 1994, s. 87: „a form of national crusade”.

skiego w tekstach od końca XIV wieku³⁶. W. M. Ormrod na końcowym etapie kariery akademickiej zainteresował się zagadnieniami bezpośrednio związanymi z tworzeniem tożsamości grupowej na zasadzie „my – oni”. Prowadził m.in. studia nad statusem jeńców wojennych oraz migracją ludności na ziemię angielskie³⁷. Jednakże należy podkreślić, że temat migracji poruszał znacznie szerzej niż tylko w kontekście konfliktu społeczno-kulturowego. Na przykład wydana w 2017 roku praca zbiorowa pt. *Resident Aliens in Later Medieval England* pod jego redakcją wieloaspektowo przedstawia obecność imigrantów w późnośredniowiecznej Anglii. W zbiorze znajdują się artykuły prezentujące wkład ludności napływowej w rozwój gospodarczy, społeczeństwo i kulturę państwa angielskiego w dobie „czarnej śmierci”, wojny stuletniej i wojny Dwóch Róż³⁸.

W toku kariery akademickiej W. M. Ormrod wykazał się zdolnością pozyskiwania funduszy zewnętrznych oraz grantów badawczych, opiewających łącznie na astronomiczną kwotę około 23 milionów funtów szterlingów³⁹. Jako główny kierownik badań nadzorował dziewiętnaście dużych projektów naukowych. Zauważyć można, że historyk z Yorku starał się nie tylko pisać prace analityczne, ale również podejmował próby ułatwienia i upowszechnienia dostępu do źródeł archiwalnych, a przy tym nie wahał się korzystać z technologii cyfrowych. Dlatego też spośród jego projektów można wyróżnić „Immigration to Medieval England”, którego efektem, oprócz szeregu publikacji naukowych, jest internetowa baza danych „England’s Immigrants Database” (www.englandsimmigrants.co.uk). Dzięki kolejnemu projektowi „Records of the Archbishopric of York” możliwe stało się utworzenie dwóch kolejnych cyfrowych baz danych: jednej zawierającej akta sądów diecezjalnych arcybiskupstwa w Yorku z lat 1300–1858 (www.dhi.ac.uk/causepapers) oraz drugiej, gdzie znajdują się rejestry arcybiskupie (www.york.ac.uk/borthwick/resources/archbishops-registers) przechowywane w Borthwick Institute for Archives, z którym historyk ściśle współpracował przez całą karierę naukową.

W. M. Ormrod wskutek problemów zdrowotnych przeszedł na emeryturę w 2017 roku. Trzy lata później, 2 sierpnia 2020 roku, zmarł z powodu raka jelita grubego w Hospicjum św. Leonarda w Yorku. Przeżyli go zarówno jego rodzice, bracia, jak i Richard Dobson, z którym był w związku partnerskim od roku 2006. Wśród swoich uczniów oraz współpracowników cieszył się opinią doskonałego wykładow-

³⁶ W. M. Ormrod, *The Use of English: Language, Law, and Political Culture, in Fourteenth Century England*, *Speculum* 78, 2003, s. 750–787.

³⁷ Tenże, *Friend of Foe? Foreigners in England in the Later Middle Ages*, *The Historian* 124, 2014, s. 12–17; W. M. Ormrod, B. Lambert, *Friendly Foreigners: International Warfare, Resident Aliens and the Early History of Denization in England, c. 1250 – c. 1400*, *English Historical Review* 130, 2015, s. 1–24; W. M. Ormrod, B. Lambert, J. Mackman, *Immigrant England, 1300–1550*, Manchester 2019.

³⁸ Por. W. M. Ormrod, J. Mackman, *Resident Aliens in Later Medieval England: Sources, Contexts, and Debates*, w: *Resident Aliens in Later Medieval England*, red. W. M. Ormrod, N. McDonald, C. Taylor, Turnhout 2017, s. 3–31.

³⁹ *List of Grants, w: Monarchy, State and Political Culture* (jak w przyp. 7), s. 213–216.

cy i mistrza dbającego o swoich podopiecznych⁴⁰. Nie dziwi zatem, że pozostawił po sobie całą plejadę wychowanków, którzy kontynuują wytyczone przez niego szlaki badawcze. Warto podkreślić, że W. M. Ormrod wywarł znaczny wpływ na historiografię późnośredniowiecznej Anglii, a jego monografia *Edward III* z pewnością pozostanie na długie lata dominującym opracowaniem dotyczącym wskazanego monarchy.

Tomasz Pelech

⁴⁰ Zauważyć można to m.in. poprzez niezwykle ciepłe słowa pod jego adresem w ofiarowanej mu księdze pamięci, gdzie padają takie stwierdzenia, jak np.: „badania naukowe Marka Ormroda wyznaczają nowe standardy skrupulatnych badań archiwalnych nad społeczeństwem późnego średniowiecza” [„Mark Ormrod’s scholarship sets new standards of meticulous archival research into late medieval society”], por. *People, Power and Identity in the Late Middle Ages: Essays in Memory of W. Mark Ormrod*, red. G. Dodd, H. Lacey, A. Musson, London–New York 2021, s. i.